

"Hem onun mahiyeti harfiyedir; başkasının mânâsını gösterir. Rububiyeti hayalidir. Vücudu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzat kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez..." Devamıyla izah eder misiniz?

"Hem onun mahiyeti harfiyedir; başkasının mânâsını gösterir. Rububiyeti hayalidir. Vücudu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzat kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez. Belki, eşyanın derecat ve miktarlarını bildiren mizanülhararet ve mizanülhava gibi mizanlar nev'inden bir mizandır ki, Vâcibü'l-Vücudun mutlak ve muhit ve hudutsuz sıfâtını bildiren bir mizandır."(1)

Daha önce ene için *"rububiyetinin sıfât ve şununun hakikatlerini gösterecek, tanıttırarak, işaret ve numuneleri câmi' "* ifadesi kullanılmıştı.

İnsan mahiyeti, her şeyiyle, Allah'ın sıfatlarının ve şununun hakikatlerini göstermekte, bildirmektedir. Biz bu her şeyden bir şeyi, meselâ Allah'ın kudret sıfatını esas alarak açıklamalarımızı ona göre yapmaya çalışalım. İnsanın mahiyetine konulan kudret sıfatı mahlûktur, sınırlıdır. Bir harfin, kâtibini göstermesi gibi bu sıfat da İlâhî kudreti gösterir. Kudretimiz olmasa kudret nedir bilmez ve Rabbimizi bu sıfatıyla tanıyamazdık. "Lâ havle velâ kuvvete illa billâh", yani Allahtan başka hiçbir şeyde hakikî mânâsıyla havl ve kuvvet yoktur. Bütün kuvvetler O'nun ihsanıdır. Yine güneş ve ayna misaline dönecek olursak, hiçbir aynada hakiki mânâda ışık yoktur, hepsinin ışığı güneşten gelmektedir.

İnsanın kuvveti "o kadar zayıf ve incedir ki, bizzat kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez." *Bizzat*, zatında demektir. Aynanın ışığı zatî olmadığı gibi insanın da kuvveti zâtî değildir, arızîdir; İlâhî kudretin bir tecellisidir.

İnsan bu aciz ve sınırlı kuvvetini ölçü olarak, Allah'ın kudretinin "mutlak ve muhit ve hudutsuz" olduğunu anlar.

İnsandaki diğer sıfatlar ve şununun da aynı şekilde düşünülecektir. İlmi, iradesi, görmesi ve işitmesi de birer mizan vazifesi görürler ve Allah'ın sonsuz ilmini, mutlak iradesini, her şeyi ihata eden görmesini ve işitmesini bildirirler. Keza, insan ruhuna konulan merhamet duygusu Allah'ın rahmetinden haber verdiği gibi, gazabı da O'nun kahrını bildirir.

(1) *bk.* [Sözler, Otuzuncu Söz, Birinci Maksat.](#)